

# Szinyi búcsú

## Részlet

Mirko Božić

**A** lig pirkadt, Perka már talpon volt. Nagy kendője két végét megcsomózta a nyaka és dereka körül, abban ring majd a gyerek, úgy viszi majd mint a fiahordó, amíg térdre ereszkedve végigkúszik a vezeklés útján, fogadalma szerint. Elnehezült tagjaiba visszatért egy kis erő. Kezresztet vetett és elindult.

Amerre csak nézett, mindenféle tömérdek ember; alszanak, ott az utcán. Ezen az éjszakán még a templomot is szálláshellyé alakították át. És az ol-tári kegyszerek tőszomszédságában elcsigázott utasok heverték és horkoltak, mosatlan lábukkal, mely a rettenetes nyári hőségben orrfacsaró büzt árasztott. Perka megmártotta kezét a szenteltvízben, meghintette vele magát és gyermekét, és mindjárt ott a templomajtó küszöbén puhán letérdelt, kissé megemelve hosszú, redős szoknyáját és fönt a derekán begyúrte egy vékony zsinag alá, mely különben erősen szorította.

— Szűzanyánk, segíts! — jaldult fel és elindult térden csúszva, kezével hadonászva, mert nem tudta, mit kezdjen vele. Tántorgott jobbra-balra, mint a nyomorék, mint a hasas tehén. Még húsz métert sem haladt talán ezen a Kálvárián, amikor először érintette meg kezével a földet. A rémület jege járta át a gyermek miatt, hiszen könnyen agyonnyomhatta volna. Térdét már lehorzsolta és most óvatosabban emelgette az egyenetlen és éles kavicssal teleszórt úton. Csak volna, aki segít a gyereket vinni. De nem, a fogadalom csak így érvényes, magzatával a mellén, mert különben nem akarják majd megkeresztelni. S ezért lelke legmélyéből fohászzkodott az Áldott Szűzhöz, leheljen belé nagy-nagy akaratot és csak még egy cseppnyi erőt, mert az el-elhagyja.

Már kora reggel elindulnak a nagy fogadalmat tett asszonyok. Térdenállva vonszolják magukat a templomtól, a város körül, a nagy augusztusi kör-

menet szokott útján. Ki előbb, ki később — ki gyorsabban, ki lassabban úgy úszik ott az út porában, mint zavaros folyóvízben céltalan rönkök. Utolérik, elkerülik egymást, elmaradnak egymástól, ellankadnak, ruhájuk nyomán porfelleg leng, fehéren, mint címerig terhelte bárkák vitorlája. A porba könnycseppek hullanak és vér meztelen, felsebzett térdükből. De ők azt hiszik, tisztátlan vér ez, amit úgy adnak oda kínban, nemcsak azért, hogy megmentsék lelküket, hanem azért is, hogy gyógyírt találjanak beteg, földi hüvelyükre.

A parknál rettenetesen ellankadt. Ez volt Perka tizedik pihenője. Leült, gyengéden megnyalazta térdét, mely valósággal égett a hosszú úttól. A bőr elrongyolódott rajta, kitészett alóla a piros hús, és az éles, bevágások és mélyedések alatt tompán fájtak a csontok. Itt a parknál érte utól Angyeliya.

Gyengéd, simogató, türelmes tekintetet vetettek egymásra.

— Nem áll kezemre a gyerek! — mondta Angyeliya szűgyenlősen. Fiát, a kis idétlenkét bal kezével ölelte magához, úgy tartotta, és a gyerek, csöpögő orrával, mindegyre hozzáért vállához.

— Menjünk lassacskán, együtt — ajánlotta Perka. — „Ha teljesítjük a fogadalmat, nem leszünk többé, mint két magános fatőnk az erdőben!” suttogta maga elé a kendőbe, mintha csecsemőjét is bátorítani akarta volna a kitartásnak és állhatatosságának ezen az útján.

Most már mindketten lassan vitorláztak, mindketten emberi igazságot koldulva: az egyik bocsánatot, a másik termékenységet. Nyomuk hosszú csikban húzódtott utánuk a porban.

Angyeliya vért hányt, arca sömörösen fonnyadt volt, mint egy hervadt, fehér rózsaszírom. De arcának ékessége: szemének szépsége még megmaradt. Gyors hervadásában, szelíd tekintete szüntelen, könnyes búcsúzokodás volt egy megszűt út előtt, ahonnan nincs visszatérés. Beteges, szenvedő arca bánatos vonalait barnacsíkos fekete kendő keretezi, melynek két csücske fáradt mellére hull.

— Még egy kicsit, még egy kicsit, aranyom! Szűzanya néz bennünket! — mondta gyöngéden kicsinyének, aki kezével, lábával belécsinpaszkodva úgy mászott rajta le-föl, mint egy kis majom, és sírt is megint, mert vizes volt és tisztába kellett volna tenni.

— Tarts ki, néném! Ne engedd magad a sátánnak. Ő azt akarná, forduljunk vissza, fordítsunk hátat a mi cso-

datevő szinyi Madonnáknak — mondta Perkának, aztán felfohászzkodott:

— ...ne küldj ránk betegséget, jég-ésőt, éhséget... add, hogy ismét szüljek... szentséges Szűz, Miasszonyunk, áldott és jó... hallgass meg, vigasztalj meg... poklok bűnét ne engedd... békítsd meg a haragvókat... add, hogy ismét termékeny legyen... kergess el minden betegséget... tedd meg Isten-asszony! Imádkozz érettünk! Tedd meg!

A körmenet a Zsankova Glavica alacsony kőfala mellett halad el, oda telepszik föl a városi néző sereg. Itt ülnek most Kero és Szekirica és innen dobálnak majd üvegtermeléket az útra, amerre elhaladnak majd nemcsak ezek a vezeklők, hanem még sok-sok mezitlábasszony a búcsújárók közül.

— Csak lépjenek bele azok a papszakácsnók! — röhög gonoszul Szekirica.

— Az! Lépjenek! Farral! — visszahangozta Szekiricától az elfoglalt Kero.

— De prűszkölnek majd a Kongregáció Lányai!

— A kongregáció lányai! Az! Törd, cs... cs... csak törd! — biztatta Szekiricát Kero és már most csurog a nyála a gyönyörűségtől arra a gondolatra, hogy fognak az asszonyok sikoltozni, amikor belelépnek az ő csillámló kései-be. — Ha sokat be... beszélsz, nem lesz elég törött üvegünk, pedig még vagy öt-hat helyre k... kell belőlük szórni...

Kő van Kero kezében, azzal töri a csorba palackokat. Éles csengéssel patog az üveg mindenfelé. Aztán össze-szedi a darabokat és hegyes, éles szilánkokra aprítja.

— Ih! Nézd csak ezeket itt... Ih! Nézd ezeket a bugrisokat! Hát nem ökölbemáshó képük van? A poronttyal a mellükön, mint két Mária-szobor! — gyalázkodott Szekirica és rókapofája gonosz vigyorra torzult, miközben megmutogatta sárga fogait.

— Mint két csim... csimpánz a Tarzanból! — tódította meg Kero.

— Micsoda gyönyörűséggel pofoznám őket, míg csak bőr van a képükön.

— Meggyomrozzák azokat a gyerekeket... — szölt Kero.

— Néhány nyaklevessel el kellene intézni őket, s amikor elájulnak, el kéne csórni kendőjükből a pénzt.

— Szegény gyerekek! — sajnálkozott ismét Kero.

— Szórd el a „virágot” — parancsolta Szekirica.

— Au... ne! Felfordulnak és a gyerekeket...

— Szórd csak, ha én mondom. Feszítsd meg őket! Feszítsd meg a fafejú

Mária-szobrokat! Bolond népség! Tökkelütött...

Kero kedvetlenül rántott egyet a vállán, óvatosan összeszedett a földről egy marékra való üvegszilánkot és amúgy ritkásan elszórta az út porába.

Az asszonyok kínosan lihegtek. Elöl a mellükön, aztán a hónuk alatt meg a hátukon, a suhogó fehér ingen át sötét foltokban átvért az izzadság. Sárga bőrükkel, kiszáradt, elnémult ajkukkal; föld felé hajló, robottól görnyedt, merev testükkel; a fuldoklónak azzal a vakságával, amely teljesen megadja magát a sors erőinek; vállukat verdeső ragadós hajuk elszabadult tincseivel — ezek a vázak csupán ölükből hordott zsenge fiókáikkal emlékeztettek emberi mivoltukra, akik súlyukkal és röpdőső, élénk kezecskéikkel morzsolgatták, gyömszölték az asszonyok kehes melleit, e nyomorúságos vezeklőket. És az a két gyengécske, sokat szenvedett hajtás, ez a rossz táplálkozástól visszamaradott és az örökös hasmenéstől kiszipolyozott két élet úgy csüngött anyja nyakán, úgy körülölelte, belekapaszkodott mint a szőlő kacsá a hajlott, száraz karóba.

— Hemperegnek, mint fejetlen légy a porban — hajolt át Szekirica az alacsony falkerítésen.

— No most!...

Kero is kíváncsian nyújtotta nyakát „aknamezője” irányában.

De ők lassan haladtak. Jöttüket halvány porfellel jegyezte, mint aprócska hajókét kinn a nyílt tengeren a füstfoslányok. Angyeliját megszurta valami a térde alatt, ám ő csak érzéketlenül el-tompultan bámult bele valami varázslatos égi csodába, csillagok szikrázó miriádjába, melyek úgy nyüzsgöttek, forrtak még csukott szemhéjai mögött is, mint a mikrobák, s amelyek mintha egy központból küllöztek volna legyezőszerűen, a kelő Nap tűzszín fényével. Éppen hogy csak megtorpant egy pillanatra, fojtottan feljajdult, gyermekére lihegett üres gyomrának rossz leheletével és folytatta útját, hogy szürkésfehér bőrének cafataival megváltsa magát. Csak később szedte ki Filip az üvegszilánkot tüvel.

Ahogy tegnap megbeszélték, Filip a templom előtt várta Mrkót és Szurkót, hogy aztán együtt álljanak be a körmenetbe. Áruját majdnem mind eladta, bekötött két szamarat a Rápocsék karámjába és nagyon meg volt elégedve. Az öreg Mrkó elment, hogy visszaadja a bőbeszédű Tinka nagyságának azokat a csorba fazekakat, amelyekkel a vizet, azaz a hólét meregette fél-fél dinárért



Sáfrány  
Imre  
szövegrajza

De a menet már megindult és Filip, akarata ellenére, elsodorva a menet élének elemi erejétől, ott találta magát az első csupaarany és vörös, bojtos lobo-gó alatt.

A körmenet tíz óra körül indul a templomból és messze kigyózik a Liványi Sziny körül, a Tomásevics utcán és a Staliján lefelé, a Bazana-féle tüzerkaszárnya mellett, majd az Alkán át hegynek föl, a manzain útkereszteződésig. Aztán a törvényszék mellett a Petrovácon, a Celmity-házak mögött a Bregovitán át a Dalbelov Volátra, és végül lefelé a Boricsevácon vissza a piacra. A falusiak kettős sorfala között kanyarog, akik egymás nyomában lépegetnek cammogva, lábukat húzva, az árok mellett, az út mindkét oldalán. E két rendetlen sorfal között, mely az úton hosszú libasorba húzódik szét, ott ágaskodnak Mária zászlóhordozói, hátraszegett nyakkal és kidülleszkedve a teher súlya alatt, aztán ott apróznak az iskolások talpig fehérben, mint a gipszfigurák, imára kulcsolt kezekkel az álluk alatt; utánuk következnek csoportosan a zárdai apróságok, s velük a Szt. Vinkó rendbeli tisztelendő nővérek, fehér gallérban, kikenyitett szárnyas fátyolban; s végül ott ödöngenek a rendező barátok, szerényesen csipkézett, bő ministránsingben. A tisztelendő nővérek csengő hangon énekelnek.

— Ó, irgalmazz nékünk, Jézusunk!  
— a kicsik meg hoszan elnyújtva szótagolják valami kéthangú dallam szerint:  
— Szent se-be-id-re ké-rünk!

Vagy pedig kórusban, egyhangúan, álmosítóan ismételtetik a végtelenségig ezt a két naiv verssort a szívekről:

*Szélld és alázatos szívű Jézus.*

*Alakítsd szívünket a Te szíved szerint.*

Az ártatlankák után a harmadrendiek baktatnak fekete túllfátyolban vagy sűrű csipkekendőben a fejükön. Kezükből fekete vagy fehér gyöngyházolvasót perge-  
nek, a szoknya alatt fehér ferences öv szorítja őket, ujjukon pedig gyűrű a megfeszített Názáreti képével. Egyesek az úri gögtől, női hiúságtól megfertőzve, legszebb ruháikat vették föl; mások, az alázat jeléül, meztláb vannak. Ajjuk mozog, mormolva csámcsogva leszegett fővel és lesütött szemmel haladnak tova. Vérforraló, tikkasztó hőség, meztlábás, szikkadt asszonyi testek ügyetlenül buk-dácsoló tömege, — és gépies imájuk inkább istenkáromlás, semmint ima. A legtekintélyesebb közülük, a város leg-  
ájtatosabb hívője olvassa a litánia szó-

vegét, melyben az Istenanya minden említése dicséret, amire a többiek károgó hada rávágja: — Imádkozz éret-tünk!

Mintha azért jött volna el, hogy meg-  
átkozza balsorsát, amely Berlesával érte, íme itt van Pera is. Lábszárain ké-külnek a viszerek, és lábait — szemmel láthatóan — nem a legyek miatt feni folyton egymáshoz, hanem inkább azért porolja be szándékosan, hogy elrejtse szépséghibáját. Pedig nem gondol övele senki. Mi több, sokan úgy vélik, hogy ha senki másnak, legalább ennek a „javakorbeli” cseléd-kreaturának meg-van az oka arra, hogy istenfélő legyen. De aki él a gyanúörrel, annak figyel-mét nem kerülheti el az a dacos vonás Pera ajka körül, valaminek a jele, amit, ha szabadjára engednek hm, bizony, könnyen emberhalál lehet a vége. Csak tehetné, oh, csak megtehetné, elküldené ő bizony azt a két átkozott csábítót, Sze-kiricát és Okarinát, el ám a bosszú édes örömével a gyeheña kénköves tüzére egyenest. (És íme, hol és hogyan talál-koznak átok és imádság: a testi gyö-nyörök útkereszteződésén.) Berlesa meg most már nem törődik vele. Pedig de szépen nézett rá... De később, eh... Mi mást tehetett, mint hogy hát, ahogy mondani szokták — kereszteket vetett rá. Dehát ez csak úgy... tessék-lássék volt. Valahol mélyen bensőjében ott fészkel, búvik a bűn magja és hiába erőlködik, hogy miatványkokkal és üdvözlégymári-  
ákkal kiirtsa magából, amíg nem késő, amíg — ne adj Isten — ki nem hajt új-ra. Mert lám, még ezen a szent napon is, a „tisztulásnak” ezen a gyönyörű ünnepe-n, az Ó fényességes személyének jelenlétében, még ma is csírázik az a titokzatos mag, makacsul, erőszakosan, és nem hagy neki békét. Megkísérti a sátán még mindig. Édesen sugdos a fü-lébe, valami megbotránkozta:ót és ördö-gien szégyenleteset, szentségtörések szentségtörése még rágondolni is ezen a napon, dehát mit lehet tenni, amikor újból és újból megrohanják a saját ot-ton és gyönyörteli szerelem sok-sok vágyódással szőtt képei.

— Könyörödj éret-tünk! — ismételteti hadarva, és még darál valamit, miközben nyál buggyan a száján és vörösödik. Mert tudja, hogy az Isten a veséke lát. Mégis, nem szeretne neki pap közvetí-tésével meggyónni. Szégyellené. Bocsás-son meg neki Ó maga.

— Könyörödj éret-tünk! — mormolta rimánkodva Berlesa is a maga nevében.

— Könyörödj éret-tünk! — járt a szá-ja, miközben vágyak gyötörték, elárasz-

tották, bár állítólag keresztet vetett rájuk és visszaböjtölte magát az anyaszentegyház kebelébe.

Az első sorokban biceg a kövér Tinka Rapocs és pattog, mint a tulhevített kemence. Tévedne aki azt hinné, hogy a jókedélyű és mindenek felett istenfélő Tinka nagysága, aki örök életében hű volt a lorettói litániákhoz, kedvező üzleti mérleget kér urának, vagy azért taknyozik, hogy „ne üssön bele a benga a karácsonyi malacokba”. Mindenesetre Szent Ferencnek ez a lánya, ezeket az egyszerű dolgokat ötvenkétszemű gyönyházelvasójának csak másodszeri lemorzsolásakor kérte volna. Ő csak egyet kíván ez alkalommal és ebben a pillanatban. Egyszerűen azt, hogy a körmenetnek minél előbb vége legyen és hogy minél előbb levethesse vadonatúj, szűk Peko cipőjét, és amint levette, levághassa azt a sajjó bőrkeményedést bal lába kisujján. Csodálatosképpen eszébe jutott, hogy Szent Luca napja — a gyermekek ünnepe — bezeg megörvendeztetné az idén egy pár kényelmes új cipővel.

— Könyörögj érettünk! — csicsergi ez a „szenteskedő” is a rettenetes déli tikkadtságban.

Sztípán deszkamellű felesége, aki menet közben minduntalan hajlong fűrészféjével, azért imádkozik, hogy az alsókurlaniak nyerték meg a pert és nemcsak hogy lóvátégyek a fölsőket, hanem jól fenekeljék is el őket.

Szurko felesége pedig, a nagyszájú Luca, meg Mrkoé, az öreg Katusa valami halálhozó angyalokat hívogatnak, és nem gondolnak vele, hogy azok bizony hamar elfáradnának, ha minden ilyen kérést teljesítenének. „A rosseb egye meg valamennyit! Kígyó ne kímélye őket, adja Isten! Egymás torkát harapják el! Senki más, mint te Szűzanyánk, te üldözd el őket mindörökre tőlünk! Víz görgesse, folyó folyassa, sziklához csapdossa mind, az átkozottjait! Tekinteted pedig fordítsd ránk, Szinyi Madona, csak egy kicsit is!” Mert tudja az öreg Katusa és a nagyszájú Luca is, hogy azok sem lopják az időt ott fenn a mennyországban.

— Könyörögj érettünk! — esdekel a nép.

Az ablakokban lobogók és szőnyegek. Rajtuk rendszerint egy-egy váza virág, nyomtatóul. A harangok szüntelenül konganak, nehéz, ünnepélyes zúgásuk szinte betölti a levegőt. A „Miasszonyunk” zenekar ünnepi indulókat játszik, de ez is oly szegényesen és groteszkül hat azokon a kiszolgált pléhkürtö-

kön. A közeli karámokban néhány megzavarodott fülesnek, miután hiába igyekezett kiokoskodni valamit erről az ünnepi zsvajról, bölcs magányában a fajfenntartás szent kötelessége ötlött eszébe és most éktelen ordításával nagy örömmel csatlakozik az egetverő általános ricsajhoz.

A „Miasszonyunk” zenekar mögött vagy húsz bájos, fehérbe öltözött kislány, arannyal áttört vörös szalaggal a vállán, finoman feltartott ujjakkal rózsaszirmokat csipeget fehér kreppapírral bevont és ripszelyem szalagokkal feldíszített kosaracskákból és egy-egy naiv táncmozdulattal, mellyel mintha csibéket hívogatnának a morzsára, úgy szórják el a szirmokat a görögnyős, ökrösszekerektől felszántott utakon. Virágszőnyeget hintenek a tisztelendő atyák elé, virágszőnyeget, bár igen ritkát. A papság hajdonfővel, miseöltönyben, csipkés karingben közeledik karékkal, aranybrokát miseruhában és vállkendőben, könnyű nyári bőrsaruba bujtatott, megmosott lábbal. Mindegyikük egy kis csokor mezei virágot tart a kezében. Legvégül pedig ünnepélyesen dögög palástjában a kövér plébános.

Csak ha komolyan játsszák meg az emberi os'obaságokat, akkor van meg a célnak megfelelő kívánt hatásuk.

És csak most jön, úszik a levegőben, az egész tömeg feje felett, az a nehéz patinás, ezüsből készült csonkakúp, amelybe a Madonna sárgásbarna képe van beleépítve. A festmény, ebben az otrombán díszes keretben, tele van aggatva régi, megfeketedett, aranyveretű érmekkel. Hat egyházi izzad a nehéz állvány terhe alatt, a verejték csak úgy csurog arcukról és aztán le, végig az állukon meg nyakukon. Minden száz méteren váltják egymást. Térdük remeg, majd összecusklanak, ájulás kerülgeti őket. A menetet négyes sorokban a földi hatalmak képviselői követik, a polgármester, a községi elnök, a városparancsnok-ezredes, a „finomabb” uraságok és uszályhordozóik meg talpnyalóik, végül pedig a hivatalnokhad. Félcylinderben ott feszítenek Frano Kalkics és Vjekoszláv Zrnics, a város politikai életének és jogvédelmének kiemelkedő személyiségei. A kövérkés kis doktoron kuncognak egész idő alatt, aki észrevétlenül, amikor összetorlódnak a sorok, meg-meg tapogatja Maricát, a teltidomú vénkisasszonyt, „Mária lányát”, a „Katolikus Akció”, azaz a keresztény és makulátlan erkölcsű asszonyok egyesületének vezérkolomposát. Marica nem áhítozza éppen, de hát a

doktor kezeli, és azért — ha ez ödoktor-ságának kellemes — úgy gondolja, el is kell tűrnie valamit. És legvégül menetel egy gyalogsági szakasz, lassú lépésben, mintegy utóhadként, e parádés búcsújárás utóvédjeként.

Vjekoszláv Zrnics most hirtelen megfordul és azt mondja sógorának:

— Nézz csak arra hátrafelé... Nézd ezt a népet...!

De a zenekar elnyomta szavait.

Hátul, a házak közé szorítva, rendetlen csoportokban tódul a zarándokok és zarándoknők csordája, valójában ezek miatt van ez az egész nagy ceremónia. Mint ezer meg ezer durva nyirfapeprő, mint valami óriási farkok borzolt sörtéi, olyan ez a tolongó falca a menet végén. Nyomják, majd hogy le nem tiporják a csendőrség meg a községi rendőrök élő láncát. Azok meg hátukkal, keményen összefűzött karokkal igyekeznek feltartóztatni, megfékezni ezt a rettenetes áradatot, melynek ostroma alatt hajladozó, gyenge gátnak bizonyulnak. Ezekben, a horkoló tömeg nyomása alatt örvénylő falkákban, melyeket házak, falak, kapufélfák kiszögellései fésülnek ezerféle szerteszóródó emberfürtökre, a káromkodás, taposás, sikoltozás, fájdalmas jajszó törvénye honos. Az utca mindkét oldalán, a sekély, nyitott levezetőcsatornáknak gázol ez az ezerfejű tömeg, — megbotlanak minden kőben és szemétkupacban, de az utánuk lépő lábak erdeje forgószélként elviszi, eltünteti egy mindent elsöprő rohamban. Sokan elájulnak ebben a forgatagban, úgy repülnek megerezzkedett végtagokkal, mint a fadarab, és csak arra eszmélnek fel, hogy a hátak és mellek, mások zuhanó testének harapófogójában még mindig fogva tartja őket az ár. Arcukat pokoli kínok torzítják, nincs kiút és nincs pihenés, egy örökkévalóság van mögöttük és előttük, ez árnyékvilág szenvedéseivel kikövezve.

Mrko és Szukan is belepottyantak ebbe a zürzavarba, de csakhamar elsodródtak egymástól. Mrko sokáig nézett és kiáltozott utána, mint egy fuldokló után, de végül elvesztette szeme elől. Valami tisztásra szeretett volna jutni ebben az emberrengetegben, tiszta levegőt szippantani szabadon — jónéhányszor meg is próbálkozott vele —, de mindig elragadta a rajongó hívők süket és vak sodra. Végül is átengedte magát neki, és — okosan — egyre csak azt leste, mikor ritkul meg egy kissé körülötte, hogy aztán végre partra evickéljen. Nagy karlendítésekkel haladt

előre, mintha valóban úszna. A portól felhólyagzott trachomás szemét úgy ki-düllesztette, mint valami járombéli. Haragszik az öreg Mrko, nem sajnálja, nem nézi, kit rüg meg maga körül.

— Kecskék! Húgyosok! Menj innen, mert meg találak taszajtani ezzel a karóval! Mozdulj már, hogy a föld mozdulna meg alattad! Lassan hát, csak nyugalom! Nyugalom, testvér! Uh! Ih! Tartsd a lépést! Lépésben! Aprókat lépj, ne rúgkapálj! Így la! Látod-e? Visz a lábad magától, ne félj! Lassan, hé, lassan, szamarak! Uh!

Nvög az öreg Mrko és fogja a nadrágját, mely minden pillanatban le akar csúszni csipejéről. Hol oldalba bökik, hol a lábára taposnak, hol meg hátba döngetik. Nem marad azonban ő sem adósa az előtte haladóknak, egyszer-e egyszer ő is elindítja az „add tovább” groteszk játékát. Ha meg valami fiatalabb menyecske kerül elébe, bosszút szomjazva, bizony, keményen odamarokol az ülepe vágánya alá. És ilyenkor vigad, fuldokolva köhög a nagy nevetéstől, mindaddig, amíg csak le nem szedik a tíz körméről, kegyetlenül, mint a sorozáson, és nem forgatják meg egy szédületes „hinta-palintában”.

Szekiricát ott látjuk Mrko mellett. Hogy fogadta meg ő magát ebben a sűrű és boldás hálóban? Azaz hát persze, nem esett ő sem a fejelágvára, ismeri a város minden zugát: máris eltűnik egy kormos ajtó zegat.

A törvényszéknél, a Petrovácon, a két asszony kis híján összerogyott a fáradtságtól. Nem bírták tovább, és különben itt is a vezeklő asszonyok egész serege várja a Madonnát és a megszentelt virágot, melyet éveikig őrizgetnek majd az imakönyvekben, vagy a szentkép sarkába tűzve, a mécsesnél.

Angyeliya egészen megfogvatkozott, megapadt, mire ideért. Perka kinyílt sebeiből pedig, a térdén, véres genny szivárgott. Angyeliya nem érezte már azt az üvegszilánkot a térdé alatt.

Közben, az út szélén haladók között feltűnt Filip. Egyenletesen himbálózott a kapaszkodón, hátratett kezében sapkáját forgatva. A baloldalon, a törvényszék sarkánál megpillantotta a két asszonyt, a gyerekekkel a mellükön. Míg első gyermekét minden nap láthatta, a másikat, ezt a Perkáét, most akarta megnézni először, de hát a kendő el-takarta — a körmenet pedig már elhaladt...

— Ott az én Filipem — szól szemérmesen Angyeliya.

Perka egy pillanatra rámeredt majd hirtelen mozdulattal behúzta fejét a gyapjúkendő alá:

— Szűzanyám...

— Hallo-d-e, ne koptassátok most már a térdeteket, elég volt! — vetette oda Filip feddően.

Mégis úgy tetszett neki, hangjában túl sok gyengédség volt, amit szomszédjai zokon vehetnek és kicsufolhatják. Aztán azzal, hogy olyan óvatlanul mindkettőjüknek tanácsolta, hogy hagyják abba ezt az önsanyargatást, el is árulhatta volna magát. Elhallgatott és tovább ment a sorral. A hím büszkeségének és a férfi enyhe lelkiismeret-furdalásának furcsa és állhatatlan érzéskeveredésével gondolt erre az asszonyok-gyerekek négyesfogatra, melynek ő és az ő ereje a mozgatója. Keményen összeszorította a fogát, arcán kidudorodtak az izmok. Ez az ő bűnös és nyakas nembánomsága, ami nélkül, igaz, még több lenne a gond, baj, s azt megint csak neki kellene a nyakába venni. Ezért hirtelen és elhatározottan a télirevalóról kezdett el töprengeni, a család fő, az ember sokkal fontosabb gondjáról.

A kép közben megérkezett a Petrováczra. A hívők zajos csődülete elcsendesedett, mintha most már csak úgy lassú tűzön pörkölnének. A törvényszéki Igazság Szobrával szemben, mellyel a gyerekek azt a közismert csufaságot tették, a kövesút kellős közepén egy nagyobb, négyszögletes kőlap van beágyazva. (Errefelé a Krajnában, különben, több ilyen emlék van, ki az ördögé, ki a szenteké. A többi között például egy óriási patanyomot is mutogatnak, mely a szájhagyomány szerint kétségbevonhatatlan bizonyítéka annak, hogy a közeli Pávicsa Szelon a maga idejében Krályevics Márkó is átnyargalt Saraclován.)

Itt ennél a kőlapnál osztják az áldást urbi et orbi, a világ négy égtája felé, a Szűz középkori csodatételének emlékére és tiszteletére.

— Itt fog a Szűzanya sírni vagy szépen ránk mosolyogni. Ha az emberek jók, a Szűzanya akkor mosolyog. Szent Szűz, nevéssél! — szólt Angyelija, ez az igaz lélek, így folytatva azt a legenda szerint való párbeszédet, melynek légvárába maga is oly szívesen menekült.

— Azt mondják, Ferenc Jóska idejében kétszer is nevetett — mondja Perka halkán, ájtatosan.

— Adja Isten, hogy az idén is!

— Ne adja, hogy sírjon!

Könnyek csillantak meg Angyelija szemesarkában, mint gyémántkövecskék, ragyogó csillagok.

Óvatosan, méltóságteljes lassúsággal emelik le és teszik rá a barátok a virággal elborított hagyományos kőlapra a szent ezüstkeretét, és remegő inakkal forgatják lassan az Ó csodatevő képét, megáldva ily módon mind a négy világtáját. Körülöttük tolong a sokaság, térdre zuhan ólomsúllyal, mint akit lekaszáltak, veri a mellét mind, sóhajtozik, tompán jajveszékkel: „Irgalmazz, irgalmazz!” — remeg, egész bensőjét szinte hideglelősen járja át a mértéktelen vallásos hódolat.

Egyszer csak valaki elkiáltja magát:

— Nézd, sír!

A petrováci útkereszteződésen és a Bregovitán végig, mint feltámadó szélben az erdő, úgy zúg fel ezer torokból a rémült, morajló suttogás, könyörgő, esedező sikoly:

— Istennek anyja, irgalmazz!

Az asszonyok könnyeznek, hányják a keresztet és síró gyermekeiket csitítgatják, imádságot imádságra halmoznak pergő nyelvvel, esküdöznek, fogadalmat tesznek. „gyertyát égetnek szent nevének”, „misét rendelnek”, „körülcsokolom az oltár követ”, „megjavulok”, „nem vétkezek” — meg akarják anyhítenni Istennek tetsző tetteikkel. Sokan készek volnának megesküdni rá, hogy tulajdon két szemükkel látták, két gyöngyfényű könnyecspp gördült alá orcáján az üveg alatt, és hogy mindkettőben lágyan megtört a Nap sugara. Mások pedig azt bizonygatták, hogy az áldás végén mégis csak elmosolyodott. Akárhogy van is, mindenesetre még egy helyen megállnak vele, a templomajtó előtt, itt majd véglegesen kinyilatkoztatja szent akaratát, ítéletét és parancsát.

A barátok ezután ismét vállukra emelték a súlyos ezüstöt és a processzió lassan elindult fölfelé a Bregovita utcán. Megint rákezdtek az egyhangú litániákra, naiv, csecsemőknek sem való verszeteket szavaltak, himnikus köszöntőket és sirató énekeket adtak elő, citerakisérettel. Mintha folytatódott volna ez az iparszerűen üzött, hivatalosan szervezett húzása, nyúzása ezeknek a hiábavaló és értelmetlen imáknak, kiaknázása a könyveknek, vérnek és legendáknak, hogy aztán e könnypatak alján minél előbb megcsillanjon az üledék, a lényeg: a haszon.

Amint fölemelték a Madonnát a kőlapról, a tömeg megrohanta azt a megszentelt, de már hervadt és összetört virágot. A fejek és kezek egy eszeveszett rohamában olyan dühödtt marakodás kezdődött, mintha a szakadék szélén két keresztény hadsereg harcolna azért, hogy melyikük lépjen be a mennyország kapuján. Egymás kezéből tépik ki a virágot, rátaposnak, letördösik még a közeli akácfaék lombjait is, mert azt is megáldottnak vélik, és keblükre tűzik vagy az ingük alá rejtik. S aztán rohannak megint Máriajúk után, abba a sűrű és poros búcsúnapi özőnlésbe.

Perka is szeretett volna legalább egy szálat megkaparintani abból a megszentelt virágból, hogy a fiacskája meggyógyuljon tőle. Dehát hiába állította meg sorra azokat a szerencséseket, akiknek sikerült hozzájutniuk e rettenetes tolongásban egy maréknyi összetaposott virághoz, hiába ráncigálta szoknyájukat, hiába kérte ezeket a kócos, megtépázott asszonyokat, hogy legalább egyikét szirmot adjanak neki. Azoknak a házában is annyi volt a betegség, a gyerek és a bűn, hogy rémülten csak igyekeztek elrejtteni most már áldott kezüket az áldott virágban, és önzően elfordultak tőle. Ezért, végső erőfeszítéssel, felemelkedett és közelebb lépett ahhoz a legendás kólaphoz, amely körül még mindig rajzolt, hemzsegett a tömeg és ájtatosan morajlott. Lehajolt és így sikerült csak keresztül furakodnia a lábak rengetegében majdnem egészen a virágkupacig, mely olyan rohamosan fogyott, mintha sás-kák rágták volna meg. Perka oly végtelenül összetörtnek érezte magát, mintha inai szakadtak volna meg,

roskátag csontváznak érezte magát nagy fájdalmában, hogy nem teljesíthette fogadalmát. A térdét már nem bírta, meg se tudott moccanni rajtuk, és most leghőbb vágya egy szál megszentelt virág volt, aminek ereje behegeszti a sebeket és gyógyír a betegségre. Jobb kezével óvatosan kinyúl az omladozó virághalom felé, a balal pedig, miközben testével megdőlt, erősen magához szorította gyermekét. Karját azonban oly erővel lökték el, mintha forgó malomkőre tette volna. Még jobban le kellett hajolnia, le kellett térdelnie, hogy ha másképp nem, hát így halásszon ki magának egy megáldott szirmot a hadonászó kezek sűrűjéből. Térdre akart ereszkedni, de csak megroggyant és félájultan elbotlott. Valaki rálépett a sarkára, puhán végiggördült rajta és összecsuclott. És most, hátul a tömeg nyomásától sodortatva, még öt-hat ziháló asszonyi test hullott rája, mint lomha, nehéz liszteszákok. Legelőbb a kezére támaszkodott — érezte, mint csúszik kifelé a gyerek a kötött kendőből a mellén, rémülten sikoltozott, majd pedig elgyöngülve a rázuhanó magatehetetlen testek súlyától ebben a kíméletlen fojtogatásban és taposásban, meg akart fordulni, nehogy agyon nyomja gyermekét a mellével. Keze azonban már nem bírta el a terhet, meghajlott, eltört, mint a száraz szőlővenyige, teste megrándult és tompa huppanással elsimult a földdel. Melle alatt valami nedves, puha alaktalanságot érzett: a gyermek csak nyikkant egyet a kendőből. Tengernyi bánat árja indult el benne ezzel a rövid velőtrázó sikollyal.

Elájult.

Borbély János fordítása

